

nós.

NÚM. 1

30, Outono de 1920

NÓS

BOLETÍN MENSUAL DA CULTURA GALEGA, ÓRGÃO
DA SOCIEDADE GALEGA DE PUBLICACIÓNS «NÓS»

DIREITOR:
Vicente Risco

XERENTE:
Arturo Nogueira

REDAUTOR-CHefe:
Xavier Prado (Lameiro)

SECRETARIO DA REDACCIÓN:
Xulio Gallego

REDACTORES:
Ramón Cabanillas, Alfonso R. Castelao, Antón Losada Diéguez, Ramón Otero Pedraya,
Florentino L. Cuervillas

COLABORADORES:
Teixeira de Pascoaes, Johan Viqueira, Phileas Lebesgue, Leonardo Rodríguez, Antón Villar
Ponte, Wenceslao Fernández Flórez, Xaime Quintanilla, Antón Noriega Varela, Gonzalo
Abente, Manuel Banet Fontela, Lois Peña Novo, Eladio Rodríguez González, Ernesto Rivera,
Victoriano Taibo, Xulio Prieto, Xosé Fernández Martínez, Farruco Lamas, etc., etc.

REDAUCIÓN Y-ADEMÍNISTRACIÓN

Padre Feixóo, 12

ABONAMENTO

Doce números, na Península. 6 ptas.
Fora. 15 »
Número solto, 60 céntimos.

Este boletín non publica mais orixinais que os que foran directamente solicitados pol-a Dirección. — Tampouco se fai solidario das ideas n-elas emitidas, non sendo das que por non íran firmados, enténdense que son da Redacción.

SUMARIO

Primeiras verbas.

Fala do Sol, TEIXEIRA DE PASCOAES.

O sentimento da terra na raza galega, VICENTE RISCO.

Poetas de Galicia, PHILEAS LEBESGUE.

Dos nosos tempos, FLORENTINO L. CUERVILLAS.

O problema do traballo en Galicia, ARTURO NOGUEIRA.

Arquivo etnográfico e etnográfico de Galicia.

Os homes, os feitos, as verbas:

Teixeira de Pascoaes e NÓS.

Phileas Lebesgue.

Letras e artes galegas.

Libros.

Revistas.

Fora do texto: A Boda de San Xoán, CASTELAO

Casa dos lentes GARCIA

ÓPTICO

GRADÚASE A VISTA :: GRAN SUBTIDO EN CRISTÁIS :: MONTURAS ELEGANTES
Teléfono, 222 OURENSE Plaza Mayor, 18

BODEGAS GALLEGAS

PEARES-ORENSE-(ESPAÑA)

PEDRO ROMERO Y HERMANOS

MEDALLAS

Santiago 1909
Valencia 1910

DE ORO

Buenos Aires-1910
S. Juan de P. Rico-1911

Samaniego

Fotógrafo
de Moda

Luis Espada, n.º 13

OURENSE

Marina
Noguerol

MODAS

SOMBREIROS

PRA

SEÑORA

E NENAS

OURENSE

Progreso, 38, pral.

NOS

GRAN CAFÉ MODERNO

CON VARIETÉS

O MILLOR SITUADO E DE MAIS CONFORT

OURENSE

PROGRESO, 45

TELÉFONO, 57

F. Román e Saco

DROGUERÍA

E FARMACIA

Pereira, 19

Teléfono, 28

OURENSE

Merquen: PLUMEIROS DE RAFIA "PERILLE,"

OS DE MAIS DURA, OS QUE MILLOR LIMPAM, OS MAIS ECONÓMICOS

BOAS UTILIDAS OS REVENDEDORES

FABRICANTE

ANDRÉS PERILLE

OURENSE (España)

Clave A. B. C., 5ª edición

REPRESENTANTE N- A ARGENTINA

JOSÉ MARTÍN

Calle Venezuela, 920

BUENOS AIRES

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA, ÓRGÃO
DA SOCIEDADE GALEGA DE PUBLICAÇÕES "NÓS,"

Ano I

Ourense 30 Outono 1920

Núm. 1

PRIMEIRAS VERBAS

*Pra ledicia de todos e pra ensino de moitos, sai
oxe Nós.*

*É a ansia qu' oxe sente Galicia de vivir de novo,
de voltar ó seu ser verdadeiro e inmorrente, a evi-
dencia lumiosa do mañán, o que nos fai sair. Temos
unha fe cega, asoluta, inquebrantabel na vitalidade
e no xenio da núa Raza, e mais na eficacia do núa
esforzo pra levala ó cumprimento do seu fado gro-
rioso. Oxe chegou á vida na núa Terra, unha xeneración que se deprocatou do
seu imperioso deber social de crearen pra sempre a cultura galega. Endexamais
foi meirande a núa autividade creadora. Nós ven a recoller todos ises esforzos
d' integración da Patrea galega no seu xa rico polimorfismo.*

*Os colaboradores de Nós poden ser o que lles pete: individualistas ou
socialistas, pasatistas ou futuristas, intuicionistas ou racionalistas, naturistas
ou humanistas; pódense pór en calquera das posicións posibles respecto das
catro antinomias da mente contemporánea; poden ser hastra clásicos, con tal de
que poñan por riba de todo o sentimento da Terra e da Raza, o desexo colectivo
de superación, a orgullosa satisfacción de seren galegos.*

Nós ha ser un estudio piedoso e devoto, cheo de sinceridade, de todol-os

valores galegos: dos nósos valores tradicionais, e mais dos valores novos que cada día estanse creando na nósra Terra.

Nós ha ser a representación no mundo da persoalidade galega na sua ansia de s' afirmare coma valor universal, autóctono, diferenciado, dentro ou fora da Terra.

Nós ha ser a afirmación pra sempre do verdadeiro ser de Galisia, do Enxebrismo, no que ela tén, debe e quere persistire. O Enxebrismo é a nósra orixinalidade específica, a nósra capacidade de creación, o nósro autóctono dinamismo mental.

Querendo suprimir entremediaros antr' o pensamento galego e o pensamento dos pobos cultos, Nós abre as suas páxinas a prestixosas persoalidades estranxeiras que contan de nos honrar co' a sua colaboración e tamén ha informar ó público galego do movemento das ideas no mundo civilizado.

Nada mais.

E, ós que s' asombren da nósra confianza, da nósra firme ledicia ó principiar un traballo rudo, hémoslle dicir que temol-a evidencia de sermol-os millores, os mais doados, os mais fortes; de que total-as forzas do espírito están conosco, de que imos trunfar por sermos nós, por sermos galegos, e por seren o Tempo e o Mundo os que o piden...

Nós conta achar 'agarimo e xenerosa axuda en todol-ós que sintan d' iste xeito.

A todol-os que nos lean

SAÚDE E TERRA.

FALA DO SOL

Aos jovens poetas galegos

N-um lar azul sem fim
sou velho tronco a arder.
Ha florestas de mãos voltadas para mim,
velhinhas, a tremer...
Os cégos andrajosos
gritam por mim nas trevas. Querem luz!
Gritam por mim as arvores desfolhadas,
os róxos corpos nus,
as fontes congeladas
e os ventos invernosos...
Gritam por mim, á noite, a voz dos mundos
e os poetas moribundos...

As lagrimas da chuva,
as lagrimas do orfão e da viuva,
as lagrimas dos tragicos vencidos,
as lagrimas dos mortos esquecidos,
pelas noites de outomno, errando ao luar,
vendo-me, em alvas nuvens se evaporam;
Nuvens que eu bebo, a rir, pelos que choram,
erguendo a Deus meu calix de amargura,
meu calix de oiro acézo, a trasbordar,
cheio de toda a humana desventura...

TEIXEIRA DE PASCOAES

O SENTIMENTO DA TERRA NA RAZA GALEGA

I

*Aíriños, aíriños, aíres,
Aíriños da miña terra,
Aíriños, aíriños, aíres,
Aíriños leváinos a ela.*

(Cántiga popular)

Calquera que se poña a estudial-a nosa produción espiritual galega, non pode por menos de se decatarse d'unha nota que, d'un xeito ou d'outro, repétese nela constantemente. E, mais do que un leit-motiv, o fondo mesmo de todos os pensamentos e de todos

os sentimentos da y-alma galega. E como a nota grave, sostida, monótona do ronco, sobre a que se desenhán logo os sinxelos arabescos da gaita... Y-esta nota, que é a nota tónica da afeutividade da nosa raza, a forma propia da nosa saudade, é o sentimento relixioso da Terra. Sentimento esencial do lirismo noso; sentimento que na poesía galega, chega, volta por volta, ós acentos arroubados da mística, ós delirios da paixón erótica, ós desolamentos da mais dorida clexia...

Ouvide a Rosalía desterrada, ferida de morriña, pídirla ós *aíriños aíres* que a trayan á nosa terra. Ela dí, consumida coa febre:

*Sín ela vivir non podo,
Non podo vivir contenta,
Qu'adonde queira que vaya*

*Cróbeme unha sombra espesa
Cróbeme unha espesa nube
Tal preñada de tormentas,
Tal de soldás preñada,
Qu' a miña vida envenena.*

*Si non me levás, aíriñoa,
Quixais xa non me conesan,
Qu' a febre que de min come
Vai me consumindo lenta,
E no meu corazóncillo
Tamén treidora se ceiba.*

*Non permitás qu' aquí morra,
Aíriños da miña terra,
Qu' aínda penso que de morta
Hai de sospirar por ela.*

Ouvide a Lamas Carvajal que, cego e triste, garda na sua y-alma a lembranza da nosa Terra meiga cuyos feitizos foran outrora ledicia dos seus ollos:

*Non así qu' encantamento
que amor, que poesía,
ten este chau garrido,
a terra onde nacín;
n-as alboradas ledas,
n-as noites e n-o día,
terás sempre feitizos,
grorias e luz pra min.*

*Seu nome deprendino
de neno con dilicia,
dírelno mentras viva
e' o fogo da pasión;
cando a morrer eu vaya,
o nome de Galicia
dírelno misturado
e' o nome do meu Deus.*

*Amor grande, sabríamo
qu' o corazón encerra,
tesouro d' infinitos
recordos e pracer;
encantamento doce,
o amor da nosa terra
decote con nosoutros
camiña hastra morrer.*

E nos admirables *Queixumes* de Pondal, eis como fala, lonxe da Terra, o bardo Tomil cantando «os suídosos recordos da doce Finian»:

Os nobres fillos dos celtas
Elle doce recordar
Os eidos da doce patria
Cando en terra aliea están.

Amado dos nobres celtas,
Vello pinal de Froxán;
Os teus arbres, xa encurvados,
O vento fai rebramar...

Amado dos nobres celtas,
Vello pinal de Froxán;
Os nados antepasados
Compasivos da tua edá,
Non lonxe de ti repousan,
Mais nunca despertarán;
E os seus sepulcros antigos,
Alumbra o branco luar.

Fala a doce Rentar, morrendo de saudade:

Ou terra de San Simón
De Nande, vizosa terra;
Morra eu primeiro sin verte
Antes que de ti me esqueza.

Y-o bardo Gundar, dirixíndose ó seu val nativo:

Salvaxe val de Brantóa,
En terra de Bergantiños;
Ou val amado dos celtas
E dos fungadores pino:
Cando Gundar prob' escuro
Sea d' este mundo ido,
No teu seo silencioso
Comédelle, val amigo,
Sepulcro a modo dos celtas,
Tan só de ti conecido.

Añon, aquí aventureiro, aquí nómada, aquí tolo romántico, mais poeta cecaís na sua vida de que nos versos, cantaba tamén:

Aí! esperta, adourada Galicia,
d' ese sono en qu' estás debruzada;
do teu rico porvir a alborada
pol-o ceo enxergándose vai.

Xa cantando os teus fillos te chaman,
e c' os brazos en cruz s' espreguizan...
Malpocados! o qu' eles cobizan
é un bico dos lábios da nai.

D' ese chan venturoso arrincado
pol-a man do meu negro destino,
hastra mesmo sofando maxino
eses campos risoños cruzar...

De ti lonxe, querido corruncho,
eu morrédome estou d' amargura,
como a froita que vai xa madura
e entre silvas o vento a guiadou.

Teño envidia da libre anduriña,
qu' ahí chega por todol-os mayos!

Teño envidia das nubes e rayos,
qu' o Sudeste á esas terras levou!

A ti voa entre ardentes salayos
sobre as trémulas alas do vento,
a saudade do meu pensamento
que de cote cravado está en ti.

Por diversos países que eu vaya,
ti serás miña doce memoria...
(Mesmo entrar non quixera na gloria
sin primeiro pasar por ahí!)

Igual falan os modernos.

Ramón Cabanillas, o noso meirande poeta,
canta iste amore en verbas acesas:

«Lévame, meu carro, leva,
pol-a meiga terra núa
que a miña y-alma saudosa
lonxe d' ela non se afai.

(Roda pol-os nóstros eidos!
Anque hai lama no camiño;
é tua terra, meu carricho,
y-a terra dos meus abós!..

e noutra parte:

(Sempre Nai, sempre Señora,
con leda ou cativa sorte;
perto e lexos; onte, agora,
mañán... na vida e na morte!

A facenda, o creto, a vida,
o fogar... todo por ela!..

Noriega Varela vé na Montaña o mais puro
y-o mais enxebre da Terra, onde Galiza é mais
Galiza, e consagra a ela os seus amores:

Amaz selvosos lugares,
cautivade os meus amores!
provocade os meus cantares.

Com' a vosoutros... quezáis
lles quer' ós meus anxeliños;
pero non lles quero mais!

E Castelao, o noso gran artista, decía n-unha conferencia:

«Decíame un dibuxante andaluz de moito miolo, querendo espricar a morriña: «Os bos galegos tendes raíces na terra; mais isas raíces son elásticas, de tanta elasticidade que vos deixan dare mil voltas arredor do mundo, e alentando en chan alleo, estades sempre vivindo nos vósos eidos.» E ollade coma n-este dito d' un andaluz que comprende a núa saudade, encérrase unha chea de cousas. É certo: os bós galegos botamos raíces á beira do berce; mais non com' os arbres, non com' a edra que apreix' as pedras do pazo ou da chouza onde nacemos. As raíces nóstas son finíñas com' a flos; o vicio da raza lévanos lonxe do lar, da terra mesma que nos don' a forza, sen que en ningures atopemos acougo pr' ás nóstas tristuras; e cando cansos da loita non podemos ir adiante, sempre temos o

camíño da volta que turra por nós e' unha forza misteriosa. E n-a volta ó lar éñchense os nósos desexos. Os galegos non temos a luz da esperanza diante de nós, témola detrás de nós, enriba do pazo ou da chouza onde nascemos. As miñas raíces non son fíos; son chicotes que non me deixan tan xiquera sahir da terra dos meus abós.»

Mais non son só estas verbas espresas. Toda a produción literaria galega está chea d'evocacións da aldea; cada un lembra enternecido os seus eidos familiares. É costante a evocación concreta d' ises sítios nas páxinas dos escritores, e non digamos xa na poesía popular. D' eiquí a frecuencia en Rosalía, en Pondal, en tantos outros, d' esas enumeracións de nomes d' aldeas, de ríos, de montes, de leiras, que o amore fai ensartar n-un verdadeiro *canto adómico*...

E nos pintores, igual. Ollaí a emoción relixiosa coa que están pintados ises piñeiros do Castelaio, ises seus toxos frolecidos, ises seus lonxos húmedos de ría ou de val, ises seus ceos nevoentos. O mesmo amore nas casinhas aldeanas e marifeiras que tenrantes pinta Calros Sobrino, e nos anacos de paisaxe do impresionista Imeldo Corral. E aínda o mesmo misticismo o que pón nas esculturas d' Asorey a mais enxebre expresión da Raza, y-o que fai que aló en Madrid, o arquitecto Antón Palacios se lembre das nósas pedras románicas, tan cheas da y-alma da Terra.

Un sentimento que de tal xeito penetra toda a nósra produción espiritual, non podía por menos de chamar a atención dos estraños. O que en termos máis atinados falou d' él foi un gran hespañol que non é merecente do esquecemento no que o teñen: Don Emilio Castelar. Iste home d' Estado e polígrafo andaluz, apesare de ser orador, apesare de ser hegeliano, apesare de creer na filosofía da historia, soupo comprendernos. No verboso prólogo que puxo ás *Follas Novas* de Rosalía, hai cecais máis ideías qu' en todos os seus discursos xuntos. E vede o que dí n-él:

«O certo é que esta terra falta de coor—Castelar participou com' outros tantos iberos e mediterráneos do prexuício de qu' as terras do Norte, nas que Rubén Darío chamou *terras de brítima*, y-en xeneral as terras atlánticas, non teñen coor nin luminosidade; abonda contra d' este prexuício c' o que dixo Taine falando da pintura n-os Países-Baixos—o certo é que esta terra falta de coor, inspira ós seus fillos unha paixón tan acesa que xa raya en fanatismo... Talmente as formas do paisaxe s' impoñen ós seus sentidos, ós seus sentimentos, á súa conciencia, á toda a súa y-al-

ma, á todo o seu ser, que, ó arríncale d' él, desarráigano coma se fora un arbore... Hai razas de tal xeito xunguidas coa súa terra que ó soparalas, soparades dous termos d' unha entidade, a y-alma y-o corpo, e concluídes co-a súa existencia... Existen razas nómadas, pro hai outras ás que endexamais soparariades do territorio onde nascen e que s' apegan a él como a carne ó óso. Estas son as razas que sofren do mal do país, chamado en grego *nostalgia*, mal horrible que concluye case que sempre coa morte... E o amore ós fogares que agarimaron os afeitos y-as paixós a cuío implelemento xuntouse o sangue y-amasonse a carne do enrazón... Por iso os cantos galegos son com' os dos pobos obrigados pol-a súa latitude e pol-o seu clima a se pecharen en si mesmos y-a relacionaren os fenómenos do Universo cos afeitos y-as ideías da y-alma.»

Nótase ben que o pensador ibero escribiu esto non querendo que ningún se deprocatase do asombro que tal disposición espiritual dos galegos, esa lei ó torrón, lle causara, e que ó seu pesar trasparéntase nas súas verbas. Cóstalles traballo comprendelo y-esprícalo. E que o ibero é alleo ó senso da Natureza e nin tan xiquera sabe ollar a paisaxe. En toda a literatura clásica castelá, caseque non hai un eixemplo de que se lle chame a un arbore pol-o seu nome. Pra eles, un arbore, de calquera clás que sexa, non é máis que *un arbore*. Aínda máis: os castelaos son místecos por desapego á terra. Pódia que sexa porque á súa terra se lle non pode querer... Buscan as campías do ceo porque son feas as que teñen na terra. En troques, cecais por iso hai en Galiza tanto descreído: no-nos cómpre tanto com' á eles buscal-o ceo tendo unha terra com' á que temos, unha terra que nos agarima e no-nos bota de sí coa súa brusquedade, como fai a terra de Castela...

Amore á terra, morriña e saudade... E o noso patriotismo *cecelal*, berre o que queira Peladan: Galiza non é, non pode ser nunca unha abstracción; é pra nós *A Terra* por antonomasia, mais é a Terra esta, material, que se vé, que s' óle, que s' apalpa, os eidos estes, estas herbas, istes arbres, iste ceo, iste mar... Terra espiritualizada pol-o nósro amore, Terra santa e bendita de que fomos formados.

II

*La terre marque d'abord sur l'homme
l'ascendant chrétien.*

J. Peladan *Typographe*

Dende Taine, dende Ritter, dende Montesquieu, é unha verdade admitida a influencia da

terra no home. Pro cecais ningún pobo tivo como o pobo galego a conciencia, e mais aínda, o sentimento, o *pathos* d' esta influencia. Algú xa emprincipiamos a poñer iste sentimento como principio d' unha ética e mais d' unha estética.

Mais, asentado o feito en todo o que vai diante, que é o que téñ a nosa Terra pra nos enmeigar d' ise xeito, que feitura espiritual é a da nosa Raza pra que sinta de tal xeito o feito, que elás de relación se dá antr' ás dúas, pra que done tan pelengrino resultado? Pra un miolo galego non pode haber tema mais tentadore...

Na miña *Teoría do Nacionalismo galego* quero en espricare esta lei que lle temos á nosa Terra, iste noso sentimento fundamental, como a *emoción do sedentarismo*. Efentivamente, nós somos un pobo de labradores, un pobo que vive dos froitos do chao, que gasta a súa vida no traballo da terra, e qu' está por elo firmemente apegado a ela. Hai en nós coma unha tendencia a nos confundir co-a Terra. Outros pobos, aínda agrícolas coma nós, axúntanse en grandes centros de poboación; nós, ó rivés: espallámonos pol-a campia adiante en aldeñas, en casopiñas isoladas, en logariños pequenos que s' asconden nas encañadas, nos recantos dos vales, atrás dos arboredos, nun currancho calquera: nas vilas, as hortas e as viñas métese por antr' as casas; caseque non hai vilago que non teña aldea e que non vaya a ela... Eiquí, o home vive lonxe do home, pro sempre perto da Terra. O pobo galego é o eixeiro mais vivo de sedentarización rural.

Ora, o noso sentimento relixioso da Terra pudera vir, sen mais nada, do noso ruralismo, da nosa vida agrícola; pudera non ser outra cousa que a emoción do sedentarismo. Y-aínda así, sería un sentimento relixioso. O sentimento relixioso defínese d' un xeito xeneral, como o sentimento da dependencia, y-a nosa raza sente fondamente a súa dependencia da Terra... Relixión materialista, patriotismo menos aínda que animal, se se quere; mais nós sabemos ben com' esto se pode trasmutare nos mais outos valores ideais...

Pro, a emoción do sedentarismo non chega pr' esprical-o noso sentimento da Terra. Pirmei-ramentes, a Terra, na nosa convivencia a cotío co-ela, impónse a nós d' outro xeito aínda que o da dependencia material: impónsenos estéticamente, impónsenos pol-a súa beleza. Sentimos fondamente os galegos a beleza da nosa Terra, y-este sentimento crea en nós o sentimento da paisaxe, o sentimento da Natureza que distingue os nosos artistas dos artistas iberos. O sen-

timento da Natureza dánolo esta Terra, a nosa Terra. Si ela é pra nós a Terra por autonomasía, é pra nós tamén toda a Natureza: a Natureza que se fai superior a sí mesma n-este anaco, divinízándose n-él, realizando n-él o Paraíso, ostentando eiquí mais outa que en ningún a inspiración de Deus, que foi conosco mais artista, aínda que non lucise tanto outros atributos... Esi Deus revélase a nós na nosa Terra por *Tiphereth*.

Aínda non é isto todo. Logo, hai en todo o que levamos estudiado: no noso ruralismo, no noso sentimento de dependermos da Terra, no noso sedentarismo, no noso sentimento da Natureza, a sobrevivencia indudabel d' unha emoción ancestral. Eu penso que é a emoción sagrada dos pirmeiros abós celtas qu' eiquí chegaron, diante do encantamento da Terra meiga qu' eiquí os prendeu pra sempre... Unha emoción que fai caer de xonllos, coma quen sente palpabel a presenza dos deuses, coma quen antevé o *Gwyn-fyd* cos ollos da carne... Y-esta emoción talmente se plasmon nas súas almas primitivas, qu' estas gardaron xa pra sempre aquil deslumamento y-aquil amore qu' eles nos trasmitiron no sangue coma un heredamento espiritual que vive na lembranza escura da Raza.

Nós temos aínda a y-alma pagana d' aqueles abós que coñecían y-adoraban ás chtónicas potestades escultoras da y-alma dos pobos; aquelas misteriosas *Matres* galegas, aquela escura e subrime TELLVS, á que Caio Sulpicio Flavio, celta latinizado ou romano enmeigado por ela, pol-a Terra galega, dedicou un ex-voto...

«E' un panteísmo d' absorción—escribe Unamuno—Y-os fillos d' esta terra veneran ás benditas ánimas do Purgatorio, creen en pantasma, agoiros e bruxerías, lémbranse dos seus mortos que vagan pol-os eidos e veneran os arbres. O paganismo que en ningún morreu, senón que se fixo bautizar cristianándose mais ou menos, latexa eiquí mais vivo que n-outras rexións hespátiolas, seica porque o antepasado do galego, un celta, tiña unha mitoloxía naturalista que non tiña o beduíno, abó do castelao, o ibero rexo...»

Eis a orixe pagana y-ancestral do noso sentimento relixioso da Terra...

Pro aínda hai mais. Hai o presentimento panteísta, a conciencia escura d' unha gran verdade: A nosa raza veu de lonxe, mais se pirmeiro se fixo filla da Terra por adopción, hoxe é-o por consanguinidade, é-o no sangue e na y-alma. A Raza é hoxe filla da Terra. Consérvase pol-a convivencia n-un tarreo; non somentes pol-a convivencia dos homes os ús cos outros, non

soyo pol-a mistura de sangue antr' os homes: mais ben pol-a convivencia co-a terra, cos seres dos tres reinos. A Terra é a segunda placenta ond'estamos sendo formados namentras que n-ela vivimos. O noso corpo é un anaco d'ela, porque d'ela saca o alimento que lle dá carne e sangue: ela está en nós, nas nósas veas, nos nósos ósos, nos nósos miolos... Ela está na nósas y-alma e no noso entendimento, que d'ela veñen que d'ela son fillos, como o corpo o é. Ela enche d'imaxes o noso interior, y-esí como alimenta o corpo co-as especies físicas, tamén alimenta á y-alma co-as especies sensible. Pertencémoslle en corpo y-alma...

Sagrada Terra gálega, amasada co-as cinsas dos nósos abós, co suor e co sangue dos nósos irmáns, relicario das nósas lembranzas, Terra onde sementamos nosas esperanzas todas, divina Nai que nos fas divinos ó estarmos feitos da sustancia tua: pra Tí o noso alento, o noso esforzo, o noso amore...

III

*Aquesta terra avó tó lo que s'hi cria
e na patria, Señor, ¿no podría
ser favó una patria celestial?*

Johan Maragall

Sentimento da Terra: morriña e saudade... Mais a saudade é tamén a *cobiza do lonxe*... Entón?... Si; pro o sentimento da Terra y-a cobiza do lonxe danse na nósas y-alma tan entrecidos, tan envolventes que non podemos soparalos. Pra por en craro iste misterio, compre qu'afondemos un pouco na orixe transcendental de saudade.

Un versículo do *Paramítma Samhita* do *Rig-Veda*, di: «O Desexo nasceu primeiro, e foi a primeira semente do Espírito. Il produciu unha soparación, unha corda tendida...» Eis a idea qu'estaba xa nas nósas orixes arias, a idea que, mais ou menos crara, está na yalma das razas loiras do Norte d'Europa, a idea que lateza no fondo de todo Romantismo.

O home é un desexo descido no mundo da corporeidade. A nósas vida non é mais que iste desexo debaténdose pra se realizare. D'eiquí a Cencia, coa que queremos orgaizal-o mundo e facelo entrar inteiro adentro de nós pol-o coñecemento; d'eiquí a Arte coa que creamos mundos novos; d'eiquí o Amore co que comprendamol-a nósas faltosa individualidade; d'eiquí a Relixión coa que intentamos chegarnos a Deus.

Desexo de vivir, de chegar ás cousas, de nos meter n-elas, d'atopal-a súa y-alma... Iste desexo dounos carne mortal, dounos órgaos pr'ó noso contaoto coas cousas, pr'alcendel-a cobiza

de nos meter n-elas, pra tomar concencia de nós mesmos ó atopar en cada unha un valado que detén o noso desexo, a *corda tendida* do poema védico... Primeiro a soparación, a distancia, o valado, o empedimento, o límite, o río; e consiguientemente, o esforzo pr'á unión, pr'ó achegamento, pr'á insoparación, pr'ó vencimento, pr'á liberdade, a *ponte*. Coa concencia de nós mesmos (soparación, isolamento), nasce a Espranza da unión, da confusión coas cousas. A meta suprema da espranza, os índios chámanlle *Moksha*, que quere dicir a un tempo: liberdade e unión coa esencia eterna de todas as cousas: Deus.

Deus é a luz da Espranza acesa diante de nós.

Y-agora, eiquí estou eu, auto-esfinxe desolada das interrogacións que a si mesma se fai... Esta saudade, esta sede, iste non sosegar, esta cobiza do lonxe, iste amore... Pro, non é iste amore, iste mesmo amore que se quixera ceibar fóra do mundo e da materia, non é il mesmo o que nos retén eiquí, o que nos xingue ás cousas d'iste mundo, sen nos deixar que as deixemos, o que entraba a nósas liberdade? Non é il o que nos fai abrazar perdidos de saudade coa Lembranza? Pois logo, qui é isa cobiza do lonxe? De que lonxe senón é d'iste lonxe qu'está tan perto de nós?... O auto-Edipo non dará resposta namentras teña na y-alma tanta soberbia como tén...

Mais Castelao, enterpretando craramente o que nos pasa, di: «Os galegos non temos a luz da espranza diante de nós, témola detrás de nós, enriba do pazo ou da chouza onde nascemos...» Deus é a luz da espranza acesa detrás de nós... El non é Deus a esencia divina de todas as cousas, non é a esencia divina da nósas Terra, do noso Lar? Logo, non temos sempre conóscalo a súa Presencia inefabel?... Somentes é a nósas soberbia a que nos leva a buscal-a no lonxe, en todos os lonxes do tempo e do espacio, da razón e da utopía.

D'iste xeito sentimol-a presenza evidente de Deus na nósas Terra, que se nos fai celeste e sagrada com'unha eirexa, porta da eternidade, tabernáculo da Gracia de Deus feita beleza. Os celtas, nósos abós, non erguían templos de pedra como os orientais: a Terra era o seu templo... Terra que sería ceo, se fora eterna... En sei que, coma Rosalía, se me vira no ceo, choraría de saudades pol-a miña Terra... Non poder levar comigo aquila fonte, aquil carballo, a nogueira, a casopiña, o río, o muiño, a sombra húmeda dos amieiros... Terse que soparar de todo isto pra sempre; cecais chegar a esquecelo... Ay,

non. Esquecelo non, que a lembranza é a esencia da y-alma, y-esquecer é deixar de ser; un algo que s' esquece é un pouco d' alma que morre... Esquecelo non; cecais mais ben, o ceo será o sono de vivir eiquí sempre, a eternización na lembranza eterna da Terra núa. A mamoria é o órgao da eternidade, e non hai mais espranza que a espranza de non esquecer... Temol-a luz da espranza na lembranza mesma; xa non hai diferençia, y-a cobiza do lonxe é somentes cobiza da concencia total d' esta suprema identidade.

Eis a arela relixiosa da Raza galega. Aló, no mais fondo da y-alma, cada un de nós, na súa creencia, reza a Deus o seu rezo d' humildade. El está perto de nós, humanizado pol-o seu divino amore: os labregos contan de cando El andaba pol-o mundo, por iste mundo que é a núa Terra, e descubren n-ela eiquí y-el *as pasadiñas de Noso Señor*.

Anda antre nós, na piedosa lembranza, a padricar un novo Evanxelio: o Evanxello da Natureza, que cecais garda a fórmula única de concordia antr'a cencia y-a fé, que cecais ha sel-o principio d' un Novísimo Testamento: a Lei de Gloria, o Evanxello do Santo Espírito. Que d' estraño tería que s' escribira na Terra do Santo Graal?

Mais sen qu' entremos nas profecías neo-milenaristas, eis a sinificación evanxélica do noso sentimento da Natureza: A reintegración do home na Terra, despoixas que os escesos deli-

rantes d' unha civilización artificial—a civilización mediterránea, a civilización d' Arquímedes e de Platón—o tiveran por moito tempo arredado d' ela; o deixármonos dos sonos de grandeza que levan de cote ós homes a ergueren novas Torres de Babel: as Torres materiaes da Mecánica e mais as Torres esprituas e sociaes da Utopía, destinadas todas, as unhas y-as outras a s' esborrallaren no chao, enterrando no seu cascote a soberbia dos que as ergueran; a volta do Fillo Pródigo; o pobo d' Israel voltando do desterro concluída a espiación...

Total-as convulsións étnicas e sociaes, o non acougaren os espíritos, os sinos todos dos nósos tempos, indicando o afundirse d' unha civilización que quixo ser de semi-deuses e ficou sendo de formigas, teñen dentro de si a necesidade d' unha volta á Natureza que se fai sentir d' un xeito imperioso e inaudíbel. É a chamada da Terra, é a Terra que chama por nós no noso mesmo sangue.

Siga ó redor de nós, a cega soberbia dos homes a erguer Torres de Babel: Ogallá que os galegos ergamos aínda a núa; ogallá que axudemos á que cecais van erguer os pobos atlánticos. O Imperativo da Terra preservaranos da suprema impiedade, e, os que posexámol-a y-alma da Raza, endexamais tentaremos d' escandal-o ceo.

O que entenda, que entenda.

VICENTE RISCO

AS LETRAS GALEGAS EN FRANCIA

POETAS DE GALIZIA

Pra A.-M. Gosses.

As tres da mañá. As luces do cabo Vilano barren a mar escura, e amostan que o barco vai en tren de dar volta a unha das estremidades continentais da Europa, ó W. Pouquín'a pouco, do lado da terra, vese branquexal-o horizonte, e logo se marcan, na poeira malva d' unha brétema imperceptíbel, os deseños dos montes de Galizia, d' un fondo azul.

O nome d' ista terra fai pensar; il imítase ó das Galias. De feito, a Galicia foi orixinalmente poboadade Celtas, e d' en non perde deu todo a lembranza. Ben vestixos do seu pasado antec-tórico, ben nomes propios, ben tradicións sobre das que poido enxertar en certa época o gran

movemento da Taboa Redonda, ben rasgos de carácter conservados pol-os seus habitantes, marifeiros ou montañeses, serven pra aparentala coa nosa Bretaña armoricana e mais co País de Gales.

Aixíña, ó primeiro fogaxe do sol, desembarcaremos en Vigo, do que a ría grandiosa, capás de rivalizare coas comodidades militares do nóso porto de Brest, está gardada ó entrar por rocas xigantes, e poderemos comprobar no tarreo ben somellanzas. Mais a Galizia deixou dende fai moito tempo de falar un idioma céltico, o que a diferençia das outras terras bretonas do extremo occidente europeo, sen qu' esto ll' embargue de

ter unha lingua de seu. Na Edade Media, os Suevos fundaron elí un reino independente, que contribuíu sen dúbida a preservalo seu particularismo e preparou a nacemento d' unha literatura autónoma. Esta literatura esencialmente lírica e moi influenciada d' arte provenzal deixounos no *Cancionero de Baena*, curiosos testemeyos d' autoridade, e as diversas correntes que a constituían houberáanse prendido de seguro no movemento das letras portuguesas veciñas, se a Galicia non s' houbera atopado incorporada ó Estado Castelán.

Dend' o século XVI a fin do XIX, a lingua da Galicia s' atopou rebaixada ó estado de dialecto, e somentes dende 1862 a coraxosa provincia esquecida de todos, chegou a reencontrare unha voz ben súa. Os ecos d' esta voz teñen un acento inegabelmente lusitano, con algo de nórdico e medieval, que mistura de boa gana a sátira coa elegía, o enternecemento saudoso coa revolta ardente ou co humor.

**

Todo o movemento romántico de renovación, de liberación, exprésase nas blasfemias violentamente anticlericais de Manoel Curros Henriquez, morto no desterro, nos panfletos de Valentín Lamas Carvajal, tan ben coma nas variacións idílicas, cheas do tremor de planto dos pinos da montaña que fixeron a sonda d' Eduardo Pondal e de Rosalía de Castro.

A antividade intelectual e autonomista tomou dende 1900 unha amplitude particular. As *Irmandades da Fala* axuntaron coraxosamente as resistencias ó Castelanismo, e precuran metódicamente por lle volver á lingua da provincia o lugar que lle é debido en todos os domínios. Elas espállanse por todo o país e a revista *A Nosa Terra*, onde colaboran escritores portugueses, asegura a eficacia da súa propaganda, ó tempo que a *Biblioteca popular de Galicia* s' esforza con publicacións baratas, en faguer entrar no pobo as obras notables dos poetas e escritores da terra. Certos espritos outamente cultivados, coma Vicente Risco, ós qn' anima unha fé ardente na nobreza da raza, principiaron aínda a chamar a atención do estranxeiro sobre o esforzo intelectual dos seus camaradas de letras. Antre estes, tres figuras de poetas destácanse d' un xeito orixinal, e algunhas das súas producións son merecentes de seguro de pasalo horizonte estreito do seu currunchito desamparado.

Digamos deseguida que grazas á calidade do seu esforzo, tanto como á enerxía dos diver-

sos artesans d' iste curioso despertar colectivo de conciencia, a Galicia parécenos chamada a xogar na reconstrución política da Península un papel de primeira clase ó lado de Cataluña e é isto o que os dirixentes de Madrid s' esforzan astuciosamente de prevenir, namentras que o Portugal, por medida de prudencia ten que facer que ignore as simpatías fraternas de que é obxecto polo lado galego.

**

Esta fé ardente nos destinos da Galicia impregnou os dóces libros de Ramón Cabanillas: *Vento Mareiro* e *Da terra asoballada*. Por iso foi sobrenomado o Poeta da Raza.

Voltaivos un instante car' ó mar Atlántico.

Escoitade esta voz varonil, ás veces ronca como o bruar das olas sob' os penedos, emocionante com' o queixume do vento nos pinos:

—*La Galice monte au Calvaire.*

*Aux prises avec le ciel,
elle s'est assise sur une pierre, au bord du chemin,
couverte jusqu'aux yeux de son manteau brun.
C'est le pauvre manteau
des jours d'hiver,
des jours de pluie, de vent, de neige,
de faim, d'enterrement.....
C'est le manteau des peines et du travail,
le pauvre manteau, le vieux manteau,
que l'on met pour aller voir son fils en prison
et lui donner le suprême adieu;
celui que l'on met pour payer l'impôt,
les loyers, les droits, les rentes, — le démon de l'enfer
celui que l'on met quand sortent les bateaux
qui emmènent les gallegos
au large de la mer, au large,
loin des choses familières du pays natal,
celui que l'on endosse aux jours de tourmentes.*

La Galice monte au Calvaire.

*Elle ne porte pas sur le dos la croix du Nazaréen,
elle porte son pauvre manteau;
elle porte son vieux manteau.....*

*Elle ne pleure pas: la source est tarie,
Des serpents lui sucent les seins;
Elle ne prie pas:
Le mal du désespoir est un mal d'âme.
Frappez-vous la poitrine à la place du cœur;
Mettez-vous à genoux,
et demandez, avec un saint amour de fils,
là au fond, là-bas
où résonnent, cristallines et claires,
la voix de la race, la voix du sentiment,
la voix de notre terre*

*plus forte que la prière, que la loi, que le fer:
Est-ce que les temps ne sont pas arrivés?*

Antón Noriega Varela, simple mestre d'escola, incarna a outra fase do temperamento galego; coma un dos mestres autuás da poesía portuguesa Teixeira de Pascoaes, fíxose o cantor saudoso da montaña e o seu lirismo, que distingue unha gracia idílica un pouco salvaxe, mais leda, somella beber directamente nas fontes do folk-lore. A terra de Galizia non ten mais sinxelo intérprete:

*«Je n'ai que faire des roses blanches et des œillets
ce sont les fleurs d'ajonc que je vénère. [rouges;
Les fleurs frêles des ajoncs
qui soldaient avec le Soleil à travers les épines.
A travers les épines que le ciel gratifie
de diamants par les nuits de rosée.
Oh! le cher trésor de la solitude!
Les fleurs des ajoncs sont d'or.
Elles sont de vieil or, ma mère, les fleurs
des ajoncs sauvages, pour mes dévotions!»*

O poeta das Montañas xunta de boa gana a inxeniosidade á luxuriabilidade:

*—«La mer est peu noble, qui se brise
sur un grain de sable, et bien belle
est la vallée; mais la montagne
offre le voisinage du ciel.»*

Mais adiante:

*—«Tu te caches si bien, Soleil,
Que je ne puis t'apercevoir qu'avec peine;
Je te demande encore un rayon,
Roi de la lumière, le dernier,
Pour que les montagnes puissent sourire,
Pour que les rochers se réjouissent.»*

López Abente, o autor punzante d'Alento da Raza canta n-un modo mais grave, pro que somella menos espontáneo. Ningún pol-o demais soupo millor traducire a vida fonda da raza nos seus xestos cotidianos e casais as almas coa paisaxe. As suás raras calidades d'artista son das mais outas. Un anaco permitirá de xugalo, na medida qu'un tradutore de boa vontade haxa alcanzado a non treicionar groseiramentos ó poeta:

*—«Les pins de la montagne livrent aux vents
de lentes chansons,*

*brodées de plaintes et de gémissements
par les soirs de brume.*

*Dans le réseau subtil de la rosée menue
un arc-en-ciel irise ses couleurs,
et, sur les rameaux dépouillés d'un chêne,
un corbeau noir chante ses amours.*

*Les ajoncs sauvages bruissent en agitant
les dards aigus
de leurs sombres frocs, et leurs plaintes dolentes
s'envolent sur l'aile des échos.*

*Le liquide cristal émaillé de blanche écume
se précipite par bonds sonores
du haut de la cime géant,
et serpente comme une couleuvre d'argent.*

*Par le sentier qui fait briller la blancheur des pierres
un lourd chariot s'avance,
en faisant grincer ses essieux,
et voilà qui tout à coup s'embourbe dans la glaise.*

*Comme une statue, le jeune charretier
se tient debout devant les bœufs:
on dirait un guerrier
que les brumes enveloppent de leurs tissus:*

*D'un bras vigoureux et calme,
il fait jouer l'aiguillon de côté et d'autre;
à la façon d'un dieu du ciel
il parle; les bœufs tirent et le chariot s'en va.»*

Hai aínda outros poetas de real talento; hai sabrosos contistas, críticos d'arte, filósofos, sociólogos, aínda dramaturgos; mais fallanos oxe o sitio e o tempo.

Chegaranos ben con insistir sobr' o feito de que son os escritores de Portugal e mais de Francia os que teñen o primeiro lugar nas preferencias dos renovadores da Galizia.

Teñamos consideración a isas simpatías voltas espontaneamente car'a nós e pensemos que, antr'os nosos amigos da Península, os fillos da Galizia céltica non son os menos antusiastas nin os menos leais. O seu esforzo é merecente da nosa atención.

PHILEAS LEBESGUE

La Neuville-Vault (Oise), San Xoán 1920.

(Publicado en *Les Tablettes*, boletín mensual de Saint-Raphaël (Var) 25 Santiago 1920.)

DOS NÓSOS TEMPOS

A mais forte característica da maneira literaria que se chamou decadentismo, simbolismo, neoplatonismo, e qu'encheu co' as suas produções os derradeiros anos do século XIX y os primeiros do XX, foi un aleixamento despectivo de todas as orientacións polítecias, socias ou científicas da nosa civilización occidental. Sentiamol-os mozos qu'enton principiábamos a nos interesarmos pol-a literatura, un noxo fondo e forte por todos os problemas que xa n-aquél tempo facían pendurar sobre do peito as testas dos homes serios.

Pra nós, as invencións dos irmaus Wright e de Marconi, as cuestións internacionais, o socialismo y o sindicalismo, eran cousa de xente burguesa, no sentido antiliterario que nós dabamos a esta verba, boas pra que a elas atenderan Brown, Pérez, Müller ou Dupont, quer dicir, o vulgo mais ou menos ilustrado dos inxenheiros, os catedráticos y os académicos.

E namentres que nós, entocados nas nosas torres de marfín, ben acochados no himatión dos gregos, no albornoz dos árabes, ou nas túnicas d'Oriente, vivíamos pensando no que xa pasou, camiñaba á veira nosa a procesión das brusas, as chaquetas y os uniformes, e nós deixabámola pasar, sen facer un mal guiño nin botarlle unha ollada.

Non embargante, ó chegar a segunda década do século que corre, cánd' escomenzaron a zoar no aire os primeiros avións, y-a bruaren n-a terra os motores dos automóveles, cando os cinematógrafos y-as revistas deron en reproducir os *vañaceos* y-en falaren da intensidade industrial dos Estados Unidos, cando se coñeceron os feitos cheos d'interés romanceiro dos colonos do Texas ou dos mineiros de California, en loita cos homes e co'a natureza pol-a fortuna ou pol-o éxito, algúns de nós botamos sobre aquil pais mozo, de vida forte e nova, un ollar de simpatía. Pro non pasamos d'elí, y-a pesar de Withman, de Verhaeren, de Marinetti, non chegamos a pousar a un lado as vestes d'Oriente pra vestirmol-a chaqueta e seguimos envoltos nas nosas soñacións, vendo sin ver coma pasaban as guerras y-as revoltas e preguntando, cando o barullo do mundo chegaba a nós mais forte que a cotío, quen era Ise Jaurés, ou que quería Ise Bülow...

Y-esí estabamos cando estralou a guerra en 1914. Dend'os primeiros instantes, os berros d'anguria foron tan doídos, tan bárbara a

matanza, tan cheo d'horror o cadro d'unha Europa tola coa tollice do sangue e da morte, que nós, os despectivos, os alleos á actualidade, os refuxados nos tempos pasados, tivemos que ollar arredor de nós, e vimos ós que foran nósos ídolos, os homes-cumes da Francia, da Inglaterra e da Alemaña aldraxábanse escudados n-un patriotismo de feira, vimos coma caían catedrás, pazos e castelos, e vimos coma no fondo das trinceiras ficaban atoados os soños d'internazionalismo e de paz...

E despoixas, cánd' a loita somellaba acabar, aló, na lonxana Rusia, que nós admirabamos tanto pol-a súa literatura, o seu orientalismo y o seu cristianismo evanxélico, xurdiu c' unha ameaza, a pantasma da revolución social.

Nós, coma caxeque todo o mundo, mirabamos as ideais marxistas com' unha cousa de realización lonxana, que chegaría a ocorrer aló dempoís de moitos anos, de séculos cecais, desenvolvéndose n-unha evolución calma e serea, somentes interrompida pol-as violenzas das folgas, ou as resistenzas das clases industriais ós avances sorbentes dos Estados. As orientacións pacíficas dos partidos obreiros da Europa Occidental e Central, a mesma intervención cada día mais autiva dos seus xefes nos gobernos dábanos dereito a pensalo.

Ninguén contaba coa Rusia, nazon atrasada, pouco culta, non disposta tan xiquera pra un modesto réxime democrático, e foi a Rusia a que botando por terra os tópicos evolucionistas, choutou d'un pulo, dend' o zarismo a Lenine, y-antr' o pismo y o medo de todos os capitalistas do mundo istaurou y-afianzou un réxime socialista.

E foi enton cando nós, como os mais, tivémol-a concencia d'un perigo qu'ameazaba non somentes ás nosas ideais de liberdade pública, senon á nosa liberdade individual, pois un comunismo estatista ó xeito ruso, que bote por terra as fortes torres dos donos da industria e dos donos da terra, non é de supor que faga moito aprecio das nosas probes torres de marfín.

E diante do espectáculo d'unha Moscova co traballo obrigatorio nas fábricas, coa cencia oficial levada ós últimos extremos, c' un teatro e un arte socias, pousamol-o himatión dos gregos, o albornoz dos árabes y-as túnicas d'Oriente, e vestindo a chaqueta demos en ollar afincadamente arredor de nós, y-esí estamos, y-esí estou...

A RODA DE SAN XOAN
POR *Castelao*

Mais, coma fai tan pouco tempo qu'eu vivo co pensamento no tempo e nos feitos d' hoxe, todo o que vos diga d' eles, ten que carecer de sabencia e de método. Viaxeiro n-un país novo, sen *cicerone* e sen *Bedecker*, as miñas impresiós fallas de gravidade e de preparación, han ter somentes a sinxeleza das impresiós d'un neno.

* *

Din os médecos qu' o bacilo da grippe non fai mal somentes de por sí, senon qu' escita, fai medrar e dona virulencia ós outros bacilos que de cote andan conóscos, á espreita d' unha ocasión pra nos botar ó campamento.

Eu teño comparado a gran guerra co' iste bacilo da grippe, pois coma il escitou, fixo medrar e dou virulencia ás pasiós rúis que dormexaban nos homes e mais nas sociedades.

Y así a guerra desatou o imperialismo cego qu' armoniá as nacións as unhas contra das outras, espertou as cobizas dos comerciantes, as avaricias dos banqueiros, a crueldade dos acaparadores, lanzou a moitos homes á treleión y-ó patíbulo.

Á sombra da guerra, os soldados primeiro, os negociantes y-os revolucionarios despois, trastornaron a economía do mundo e trouxeron a fame pr' ós probes y-a riqueza pr' ós logreiros. Os hábitos guerreiros tan loubados pol-as clases altas, deron violencia e forza ás organizacións obreiras y-agudizaron o perigo comunista. Gracias á bendita guerra coma lle chamaban os panxermanistas, gracias á nobre guerra de que falaban os escritores patrioteiros e militarizantes, Europa está feita un lamazal de sangue e d' esterco, y-é sabido que n-istes lamazás é onde xerminan as sementes das revolucións.

E non se diga o que pra tranquilizar a sua conciencia din os ricos. Que nunca a xente tanto se divirtiu, que nunca o diñeiro correu máis d'abondo, que nunca a vida foi máis brillante y-atrativa, porque istas épocas nas que o mundo treme convulsionado, foron sempre com' as mazás do Xordán, douradas por fora, e podres por dentro.

Mais brillantes qu' as nósas foron as festas de Windsor e de Versailles, e Calros I e Lois XVI morreron no patíbulo.

* *

E si chegaran os negros días da revolta coma xa chegaron pra Rusia, quen sostaría valentemente os vellos principios y-as vellas ideías, quen saberá morrer por elas coa morte fidalga e fermosa qu' enobrece as derrotas y-empresta luz de sol, por as institucións que desaparecen pra sempre?... Eu penso que ninguén. Perecerá algún banqueiro ó pé da sua caixa, ou algún

acaparador envolto nos seus sacos de faríña; pro, morrer na campá, car' ó sol, coa espada dos cabaleiros na man, coma morreron os *gentil hommes* de Quiberon ou os coraceiros de Marston Moor, eu case aseguro que non morrerá ninguén...

Son outros os tempos, outros os homes e moi distintas as ideías. A mais de que, dal-a vida pol-a fe xurada a un Dios, ou defendendo a sagrada testa d' un rei ausoluto, é moi diferente que caír pelexando pol-os intereses d' unha Federación ou d' un Trust, ou defendendo as persoas de Millerand ou de Lloyd George, que nada teñen de sagradas.

* *

Eu creio no tranfo do socialismo, porque creio que a sociedade humana é un organismo vivo, suxeto a leis biolóxicas parecidas ás que rixen o desenvolvemento d' unha planta ou d' unha besta. Quero dicir co' isto que do mesmo xeito que cando vemos botós n-unha roseira, supomos que d' elí van saír rosas, ó ver qu' unha ideía calquera vai conquerindo as conciencias e facéndose un lugar nos espíritos, hai que supór que a realización d' aquela ideía é cuestión de tempo nada mais. Pensar outra cousa sería pensar que a natureza fai tonterías, e pol-o d' agora, a natureza conservou sempre a sua seriedade.

E hoxe todo é socialismo. Haino nos gobernos que gravan a renta, as transmisións y-o capital; haino nos patrós que piden a intervención do Estado nos seus conflitos cos obreiros; haino nos labregos que queren vol-as suas terras liberadas de cargas pol-o mandato d' unha lei; haino aínda na testa do rentista gordo e satisfeito da sua vida e da sua renta, cando ó leer que os obreiros piden esta cousa ou a outra, dí, antre medoñento e compadecido: «Hai que convir en que esta xente algunhas veces téñ razón».

Eu creio pol-o tanto que dentro d' unhas anos, a Europa ínteira ha ser un campo d' esperimentación de sociedades futuras, e creio tamén que pr' ó desenvolvemento da humanidade, esta ha ser unha cousa útil e boa, do mesmo xeito que é boa que os nenos boten os dentes ou que os paxaros muden a pruma. O que non impide que n-lles ínterantes periodos das suas vidas, o paxaro non cante, y-o neno berre adoeido de dores.

Por eso ten pouco d' agradabre nacer n-unha d' estas épocas en que o mundo cambea de pruma ou de dentes...

FLORENTINO L. CUEVILLAS

O PROBLEMA DO TRABALLO EN GALICIA

Ainda que somos moitos os que cuidamos que os labregos (deic' á pouco escravizados y-avan esquecidos) deben ser atendidos y-axudados pol-o Poder público mais que ningún outro gallego, e qu' é necesario que a nosa terra reteña n-os agros a mór parte

posible da súa poboanza, non por eso vamos tel-a creenza de que todos han pensar coma nós e de que o industrialismo non ha de medrar n-a Galicia, nin por outra se poden ver con tranquilidade as doenzas que sofren os obreiros baixo o réximen do industrialismo. Por esta causa cremos que se deben tomare con tempo as medidas precisas pr' atallar os males do proletariado.

Parécenos equivocada a opinión de certo politeco conservador, de quen agora m' esquezo, respecto da conveniencia de facer ós poucos e pasenifamente a reforma social, pois esta conduta equivale a converter as chamadas leis sociais n-outras tantas reves feitas pra contelo movemento d'emancipanza da clás obreira. Creemos, con toda sinceridade, que a mór parte da culpa da existencia da chamada cuestión social (coma si sómentes os obreiros fosen o pobo, y-os patrós y-os obreiros fosen os únicos membros da sociedade) n-a Hespaña tivoa dita maneira de pensar.

Si os gobernos y-os partidos politecos houberan tido un ideal social, si ollaran de cara o porvir respecto do problema obreiro, si aínda que non aniñasen n-a súa y-alma sentimentos de caridade e xusticia, tiveran espírito conservador e zorrería politeca, en lugar de seguí-la politeca alemana dos tempos da represión do socialismo (1) (valéndose dos comisionistas en

tranquilidá pública pra que desorientasen ós traballadores, os traicionaran y-os levaran on terreo onde os gobernos pueran facer uso das bayonetas) houbéranse adiantado ós tempos prevend' os acontecementos con reformas de carácter social y-houberan levado ás leis os principios sanos qu' andan espaxados pol-as obras d'os escritores socialistas e non socialistas qu' estudiaaron o problema, non se chegaría ó estado d'impotencia e descreto en que s'alcontra o Poder público: non coñezo outro medio xeitoso pra evital-o nacemento d'un ser que facer innecesaria a súa existencia.

Eu cuido, com' o Congreso de 1902 da Federación Nacional dos mineiros do Norte da Francia e do Paso de Calais y-o Congreso de Roubaix de 1905, qu' as custións sociais sómentes se poden resolver rexonalmente. Do mesmo pensamento fíxose cargo a Asambleia nacionalista de Lugo que reclamou pr' a Nación gallega a facultade de legislar sobre as cuestións sociais. Si os catalás non reclamaron a mesma facultade pra Catalunya é debido a que a uniformidade das leis sociais do Estado hespañol mételes n-as maus o imperialismo industrial.

Creemos que todo ideal fundado n-a natureza do home e do medio qu' o arrodea pode realizarse dentro d'un réxime que permita a penetranza n-as leis d'as novas correntes sociais e do dereito real, freisibre e movedizo, según as condicións de lugar, tempo e persoa, que a cotío se traballa n-a «forxa tenebrosa» do pobo, posto que a soberanía reside enteira n-este coma atributo propeo da súa natureza, y-a potestade do legislador é un bafexo d'aquela soberanía.

Por outra, o espírito neosófico do nacionalismo gallego, non téen as soldaduras cerebraes operadas pol-os doutrinarismos n-o espírito dos politecos vellos: vive, e cobiza vivire, úneamente de realidade, sean éstas racionais, irracionais ou contrarracionais; outramente nós miramos o mundo con ollos de rapaz e deducimos a verdade d'un principio da súa bondade ou utilidade suprema.

Non creo que o socialismo, nin o anarquismo,

Schaffhausen, recibía cartas do Schroeder, o cual dependía da policía de Berlín.

(1) N-o Xaneiro de 1898, n-o Reichstag, ó discutirse a prórroga da lei antisocialista, o Singer y-o Bebel probaron con documentos, entr' outras cousas, qu' o impresor do periódico Freiheit do anarquista Meist, W. Buchner, de

O inspector de policía, A. Woglgemuth de Muehlhausen, n-a Alsacia, escribía ó alfayate Luis de Basilea o 5 d' Abril de 1889: «Téñame ó corrente do que pase y-axito vosté tranquilamente».

sexan a solución do problema social. ¡Que van sel-a! Primeiramente, as teorías de Marx son en parte velhas y-aquívocadas e por esta razón n-o Congreso socialista internacional de Londres do ano 1890 a sociedade gabiana afirmou qu'era necesario adoutar unha postura crítica fronte d'elas, o mesmo que fixo Marx c' o Saint-Simón y-o Robert Owen. Segundamente, o Congreso socialista de San Gal do ano 1887 decretou: «que a teoría anarquista que proclama a autonomía absoluta do individuo, é antisocialista e non constitúe máis que unha modificación dos principios do liberalismo burgués, anque critique dende o punto de vista socialista a sociedade actual. É ante todo inarmonizabre c' os principios socialistas da socialización dos medios de produción e da regramentanza social d' esta última».

Non se deben facer causa propea os principios económicos socialistas, neosindicalistas, nin anarquistas. Tampouco debemos rechazarlos. Un principio soilo ten valor cando é eficaz, y-on principio somentes é eficaz cando non está en contra da lóxica do sentimento do pobo, e un principio aínda que de momento non teña eficacia pode servir de Norte pra provocar os costumes do pobo.

A misión dos politécicos é com'a indicada pol-o Dorado Montero pr' os xuriscultos: «en tanto que órganos da sociedade, poden e deben recoller as aspiracións d' esta, secundar-as, formular-as en afirmacións categóricas, interpretar os desexos da mesma, ilustrar-a, dirixir-a, correxir os seus erros y-estravíos, traer a reflexión ó que n-o fondo da conciencia xurídica do pobo existe como adormilado, latente non ben defendido».

Pra autuar con eficacia n-a vida política hai que ter en conta os diversos intereses, existencias y-aspiracións dos diferentes sectores do pobo y-escoital-a opinión d'ús e d' outros e ter moi en conta todol-os motivos d'actividade económica dende a necesidade de vivir deica a vanidade, dende o egoísmo hastr' o amor ó próximo. Hai qu'estudial-a realidade social de todol-os xeitos.

O nacionalismo galego soilo cobiza manterse co'a realidade social galega e por eso a núa política económica decote será unha política sin principios fixos, pois estes seguirán o mesmo proceso evolutivo qu'a realidade social, pois non hai qu'esquecer que como dí o Unamuno, toda teoría filosófica sirve pra espricar e xustificar unha ética.

Creo que é necesario modificar a lei y-encomendare óha comisión técnica o fixamento da

duración máisima da xornada pra cada industria ou profesión, pois por unha non é xusto que s'equipare o desgaste orgánico d'un carpinteiro y-o d'un empregado d'escritorio, e por outra, hai necesidade de defendel-os traballadores contr' o alcoholismo y-a tisis e procurar que recobren os proletarios a prudente administración da dúbida, pois como dí o Tissié, n-o seu libro sobre a fatiga, as novas xeneracións perderán o espírito crítico, o sentido do posíbre e do imposíbre, que é com' o gardafrenos necesario contr' a arbitrariedade da vontade e das exaltacións sentimentais.

Ademais, como dí o P. Ramón Ruiz Amado J. S., Díos «condenon ó home a regal-a terra c' os seus sudores, pra abarballarlle o seu pan; pro non-o condenon a consumir-se n-o traballo noitébrego entr' o barullo enxordecedor d' unha fábrica, nin a pasarse a mór parte da vida enterrado n-as negras entrañas d' unha mina de carbón... Nin a ningún d' ises traballos, fillos da civilización moderna, que desbullan ó home da súa alegría e rouba ós seus labres a cántiga».

E necesario tamen que s'estabeza n-a Galicia o seguro contr' o paro, a doenza, a inutilidade y-a vellez, si queremos que a civilización galega non sexa un monstro que devore os seus fillos coma Saturno. E indispensable ademais imprantar unha taxa outa dos prelos e dos xornales pra que a competencia non poda ter máis axuda que o melloramento da calidade dos produtos y-a baratura da mau d'obra (que non é a do xornal) e defendel-o nuso proletariado y-a núa industria contr' a invasión dos traballadores fementos que veñen d'alguers, contr' a invasión dos produtos probes e contr' a política comercial das primas á exportación y-o *dumping*.

Tamen é necesario evital-a loita existente entr' os patróns y-os traballadores, dando impulso ás asociacións d' estes mediante o establecemento d' unha pena pr' os que se neguen a recoñecer a súa personalidade, imprantando a conciliación y-o arbitraje obrigatorios n-os conflitos do traballo, fomentando os contratos colectivos de traballo, e regramentar o contrato de traballo. Pois por unha (poden os industriais condenal-a conduta dos obreiros, cando moitos d' eles apesar de poseer riquezas coaliganse en cartels, trusts, pools, pra aumental-as deica o infinito á costa dos consumidores, e cubrindo a súa codicia c' o velo d' un espafolismo cifrado no arancel desbullador da riqueza do pobo? ¿Non están acaso comprendidas moitas asocia-

(1) Nuestra Alegría, páxina 28.

ciós ou pautos dos patróns dentro da prohibición do Real decreto do 20 de Xaneiro do ano 1834? Por outra, si ben é certo que se debe precurar que non se comentan abusos n-a celebración y-axustanza do contrato de traballo, os traballadores non deben esquecer que non poden monopolizar o título de crase esprotada, pois tamen participan do despoxo do consumidor (¿quén pode indicar unha folga motivada por que o patrón lle subira ó cliente o produto?), que teñen deberes que cumprir e que namentras no adiquiran o espírito d'aferro, e de disciplina y-a instrución técnica dos negocios e da fabricación, o capitalista activo será tan necesario ó frente do negocio com' o xeneral ó frente d' unha ceifa en campaña.

Ademais hai qu'evital-a emigración dos capitales pra outros países onde a prudencia das organizacións obreiras sea pr'eles unha garantía.

Os Aumentamentos deben utilizar todol-os me-

dios qu'esten ó seu alcance a fin de facilitar ós veciños non sollo artigos baratos de primeira necesidá senon tamen traballo en que podan ocuparse, por esta razón, deben establecer reguladoras cand' o precio da carne ou do pan sexan mui subidos, por seren moitos os carniceros e panadeiros y-estaren d'acordo entr' eles, e n-aquelas vilas onde a socordia dos individuos faga fracasar a iniciativa de constituir unha sociedade pr' a construción de casas baratas as Corporacións municipais deben facer uso das facultades que lles concede a ley do 12 de Xulio do ano 1911 sobre casas baratas.

Un dos fis que debemos perseguir os gallegos é a nacionalización do traballo facendo que en todo establecemento haxa a mór parte de traballadores gallegos. Debemos d'estar xa cansos de ver como n-as casas de comercio se coloca a xente allea á nosa terra.

ARTURO NOGUEROL BUJÁN

ARCHIVO FILOLÓXICO E ETNOGRÁFICO DE GALIZIA

Nas páxinas de Nós darase tino e acollida preferente ás investigacións etnográficas, filolóxicas e folk-lóricas e a toda clás d'estudios que se propoñan o millor coñecemento do pobo galego.

N-esta sección iremos publicando todol-os datos recollidos e cantos se podan recoller, conforme vayan chegando ás nósas mans. Na imposibilidade de faguermos dende logo unha clasificación sistemática, ises datos han ir sendo apilados a un ou outro dos capítulos seguintes:

- I. Xeografía e Toponimia.
- II. Carauteres antropolóxicos e fisiolóxicos.
- III. Fala.
- IV. Literatura popular.
- V. Alimento, habitación e vestido.
- VI. Costumes domésticos.
- VII. Festas e divertimentos.
- VIII. Devocións.
- IX. Tradicións piedosas.
- X. Tradicións fabulosas.
- XI. Supersticións.
- XII. Tradicións históricas.
- XIII. Astronomía e Meteoroloxía popular.
- XIV. Zooloxía e botánica popular.
- XV. Meicía popular.
- XVI. Música.

XVII. Artes populares.

XVIII. Traballos e oficios.

XIX. Dereito consuetudinario.

Cada nota que se pubrique n-esta sección levará, en números romanos, o do capítulo no que vai incruída, un título indicadore da clás d' asunto dentro do capítulo, e máis o número d' orde que lle corresponda na mesma.

Os nósos leutores que posean ou podan adquirir datos sobre de calquera d' estes puntos, poden prestarnos unha valiosa axuda remetendoo a dirección d' este boletín, sempre coa indicación do lugar onde foi recollido e circunstancias da persoa que o houbera ministrado.

C. IV. ADEVIÑANZAS

(RECOLLIDAS POL-O ILUSTRE POETA ANTÓN NO-
RIEGA VARELA, NA PARTE DE MONDOŒEDO,
SUA TERRA.)

Referentes ós astros e meteoros:

- 1 Por detrás de aquel coto,
ven un boi xoto,
e n-hai home nacido nín por nacer,
que á corte o poida tragar.

O SOL.

- 2 Redondiña como o pé do mular
e pasa o río sin se mollar.
A LUA.

- 3 Alto pepino
redondo molete
que chova que neve
nunca se derrete.
A LUA.

- 4 Todo conde, todo conde,
agál-o mar que non pode.
A NEVE.

- 5 Altas aradas,
vacas raxadas,
ollo fermón
e bol renegón.
*(As altas aradas son as nubes; as vacas raxadas, as estre-
lles; o ollo fermón é o sol, e o bol renegón é o vento que zoa.)*

Referentes ás bestas:

- 6 Non tén óso nin ostela,
y-anda debaixo da terra.
A MISOCA.
- 7 Unha señora vestida de negro,
tórñalle os cochos, que ós cás non ten medo.
A LEZMA OU LIMACHA.

- 8 Unha señora deitada n-un prado,
vestida de pano labrado;
nin era pano, nin era seda,
y-o que a vé pasmado se queda.
A COBRA.

- 9 Barbouzán entrou por portas
con trescentas follas postas;
trescentas follas e un ramo
n-adiviñarás est' ano
nin tampouco pro que ven
agás que cho diga alguén.
O GALO.

- 10 Catro rolda-montes,
catro deita-fontes,
dous tusturustás
e un dalle-dalle.
A VACA.
*(Os catro rolda-montes son os pés; as catro deita-fontes, os
tetos; os tusturustás, son as cornas, e o dalle-dalle é o rabo.)*

- 11 Que son eses aguzados
que andan tan aparexados?
Os CORNOS.

Referentes ó ovo:

- 12 Cucurico
non tén ollos, cá, nin bico;
y-os fillos de Cucurico,
teñen ollos, cá e bico.
O ovo *(Os fillos son os pitos.)*
- 13 Unha xarriña de fonforrontón
sin cá nin tapón.
O ovo.
- 14 Entre cancela e cancela,
unha xatiña amarela.
A YEMA NO OVO.
- 15 N-unha casilla
moi encaleada,
hai un probiño
facendo morada.
O PITO NO OVO.

Referentes ás plantas:

- 16 Longa, longa com' a soga
e tén dentes com' a loba.
A SILVA.
- 17 Cen e cen
e cen fillos tén
y-a todos con leite os mantén.
A FIGUEIRA.

- 18 D' un alto me miras,
comer me querías,
de ti salirá
quen a min me carretará.

*(O alto na parra, falando co/a cabra, pois no pelazo d' ela
ha ser carretado o alto despois de feito. O Sr. Noriega añide
que catros din o trigo, pero isto faría inexplicable a adivinanza.)*

- 19 Pucho sobre pucho,
pucho colorado.
A CEBOLA.
- 20 Puntas pra diante,
puntas pra trás.
Adiviñarás?
As TESOURAS.

- 21 Pucariño,
manxariño,
nin asado,
nin cocido,
nin revolto con culler;
adiviñe quen quixer.
A NOZ.

OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS

TEIXEIRA DE PASCOAES E «NÓS»

NÓS quixo que o seu primeiro número fora honrado c' unha páxina inédita do grande e amado Mestre.

Temos a Teixeira de Pascoaes coma cousa núa, e n-as nósas internas devocións témolo moi perto da santa Rosalía e de Pondal, o verbo da lembranza.

Teixeira é o Revelador da Saudade; «ise sentimento que dou forma ó noso lirismo, ise sentimento qu' está n-a freba das nósas almas e dos nósos corazóns», según a expresión do Cabanillas. Sentimento do que Teixeira fai a Etica trascendente de dous pobos irmáns... Viqueira sintetizou n-esa verba a psicoloxía galega.

Ante os poetas da Era Neo-sebastianista, os que acenderan de novo a luz da Espranza por riba das tristuras presentes de Portugal, érguese Teixeira, o pensador iluminado, ventando a gloria futura. N-as suas verbas, cheas do sentimento relixioso da Terra e da Raza, a y-alma lírica da Lusitania vírase pra Galizia buscando n-un Pasado común, a emoción da núa solidariedade fraterna:

«...Portugal—dí en *Os Poetas Lusíadas*—que se revê na Galiza, encantado como n-un espello maravilhoso que ao seu velho perfil restituísse o frescor, a graça, a luz da infancia.»

E n-as suas cartas, feitas de luminosos pensamentos e cordialidade enternecida, dí a un seu amigo d' eiquí:

«...A Galiza é irmá e mãe de Portugal. Portugal saíu dos seios da Galiza; depois abandonou a Mãe e foi por esses mares fóra; fugiu como o fillo pródigo. Mas é chegado o tempo do seu regresso ao lar materno. Temos de voltar a viver espiritualmente em comum. Assim o exige o destino das nossas Patrias que ainda não está cumprido. Esse destino é como disse muito bem a criação da Civilização atlântica...»

«...No Outro Mundo ha dois Espectros que se amam e vivem sempre juntos: Rosalía e Frei Agostinho... Confiemos no seu amor que nos ha de redimir e libertar do Estrangeiro...»

«...A Saudade é a Virgem tutelar das nossas Patrias irmãs. Que elas se entendam e amem e trabalhem na mesma obra civilizadora! Sim. Eu também espero que os dois Povos hão de crear a Civilização atlântica. Serenada a tempestade que agita o mundo, a Galiza e Portugal aparecerão espiritualmente casados, para affirmarem sobre a terra a sua Alma saudosa e redemptora.»

«Sim. Eu também creio que o nosso sentimento saudoso (galaico-lusitano) inclue uma nova e original maneira de encarar a Vida e o Universo. D' ahí o seu valor para os dois Povos irmãos e para a sua futura e común civilização e preponderancia na Iberia. Nós, portugueses e galegos somos a gente mais idealista da Península porque somos a mais sentimental. Catalães são principalmente homens de acção, industriais e comerciantes. Eles crearão o corpo e nós crearemos a alma da futura Iberia...»

Teixeira de Pascoaes é noso, noso pol-o sentimento, se non-o fora coma íl dí «no sangue e na alma». E Teixeira de Pascoaes é o meirande poeta da Iberia. Ben nos podemos gabar ó procrumalo irmán galego, ó invocal-o seu nome, xa tan cheo de gloria aquí e alén das fronteiras da Lusitania, e tan cheo de sinificación pra nós pol-a calidá do seu pensamento e mais pol-a índole vaga o saudosa do seu estro subríme.

PHILEAS LEBESGUE

N-outro lugar traducimos un artigo d' iste outro grande amigo de Galizia. Philéas Lebesgue, gran escritor francés y-eminentemente lusitana que é unha nobre e franca xenerosidade quixo sel o intérprete da y-alma galega e o revelador da núa literatura na cultísima Francia, fíxonos tamén a honra de nos enviar un belísimo poema, lembranza emocionada de Coimbra, a sabla e poética vila portuguesa, que publicaremos n-o número que vén.

NÓS sente fonda gratitude pol-o ilustre amigo ó que Galizia tanto lle debe.

LETRAS E ARTES GALEGAS

Castelao deixará logo a Terra por algún tempo. Vai pensionado a se perfeccionare n-os procedementos artísticos y-estudiará a augaforte, o grabado, a litografía. Posibelmente percorrerá Francia, Inglaterra y-os Países Baixos. Voltará armado de novas armas pr' afirmare d'un xeito aínda máis definitivo a sua arte sempre enxebre e sempre nova. E por onde queira qu' íl vaya amostará a todos a pederosa vitalidade do xenio galego.

Victoriano Taibo vai publicar aíxina un volume de poesías que será unha nova afirmación dos seus talentos. Levara d' introdución un poema de Cabanillas... Os escritores galegos non deben esquecer que a fecundidade é tamén percisa pra s' impoñer n-o mundo.

Fai días que chegou de Bos Aires e mora en Ourense Farruco Lamas, un pintor mozo, nado n-esta vila. Trai unhos carbós cheos de vigor e de verdade, y-algús ollos prometedores. Vén a Europa a buscal-as eternas tradicións artísticas y-atopa a sua Terra n-o seu renacemento. Renacemento ó que sen duda xuntará o seu esforzo.

N-a Irmandade da Fala da Cruña celebrouse unha Exposición de dibuxos d' Alvaro Cebreiro, un rapaz de dazasete anos que fai unha arte enxebre e chea de novidade. Seica foi a revelación d' un novo e positivo valor n-o noso espertamento artístico.

COLON, ESPAÑOL

por J. RODRÍGUEZ MARTÍNEZ

O eminente médico Rodríguez, agudo entendimento e corazón xeneroso, amante coma poucos da nosa Terra, traí a súa valiosa contribución á romántica empresa de reivindicar pra Galizia o contar antr' os seus fillos ó descubridore do Novo Mundo.

A ben coñecida persoalidade do sabio Doutor dá unha gran importancia a iste traballo, conferencia feita n-o Circo de Artesanos da Cruña por Abril d' iste ano, e que tivo, agrás d' un gran éxito, a virtualidade de chamar de novo a atención das xentes car'a unha cuestión estórica que iba xa ficando n-o esquecemento.

Ora, moito tememos que nin canta lóxica pecha poda empregar o noso ilustre amigo, sexa d' abondo pra salvar a tese de «Colón galego» do pecado orixinal. Trátase n-ela, en primeiro lugar, de desmentir unha *decaración espesa* do propio Almirante, con probas hastra d' agora indiciarias sementes, e agrás d' esto, o primeiro en propoñela, D. Celso García de la Riega, fíxose pol-o menos sospeitoso de falsificación de documentos. E si non-ós enmendou, inutilizounos de todas maneiras pra faguer testemoyo estórico. Se xuntamos a isto a falla de seriedade dos que, esquecendo que un problema estórico non é unha campaña política, andan faguendo da tese unha propaganda á americana, teremos vistas as razóns pol-as que a cuestión téñ que ser mirada con desconfianza n-o mundo culto.

O traballo do médico Rodríguez, pol-o demais, non deixa a cuestión n-o estado en qu' ela estaba. N-il resultan probados, dous extremos:

1.º Documental, arqueolóxico e aínda tradicionalmente, que en Pontevedra houbo Colón e Fonterosas. 2.º Indiciariamente, a posibilidade de que Colón mintira n-a institución do Mayorazgo e de que fora xudío e nado en Pontevedra. De resultar probado que tal fixo, Colón foi galego, mais renegou da súa Patria.—V. R.

NÉVEDA

por FRANCISCA HERRERA GARRIDO

Tén chamado moito a atención esta novela, e hase manter n-a actualidade aínda moito tempo. Pol-o seu volume, pol-o estilo, pol-o lenxaxe, pol-a calma conque está feita, é d' unha outa eixemplaridade de traballo literario. É a novela mais moderna—non sementes por sel-a derradeira—que se téñ escrito en galego, e está feita c' un fondo sentido do que a novela téñ que ser. Non é unha novela d' hoxe, mais ben d' onte ou d' antronte, da idade clásica da novela francesa (a novela hespañola non existe). Lembra as cousas de Francis Jammes pol-a tenrura, pol-a sensibilidade esquista con que recolle o cheiro da campúa, e mais pol-a figura de Néveda, irmá das adorables Clara d' Ellebeuse e Mazá d' Anís. Novela sen tese de ningunha clás, téñ un argumento d' unha sinxeleza encantadora, sen ideoloxías, nin frolaciós de decadencia. É unha feitura sana, descansada, n-a que ademais síntese n-os autos, n-as verbas, n-as cerebraciós dos

persoaxes, o imperio do noso chao, a y-alma da Terra galega que se mete n-eles e os fai ser coma son: sinxelos, un pouco caviladores en forza de seren sentimentás. A lectura de *Néveda* resulta ás veces difícil, precisamente pol-a riqueza matizada d' espresión e de sonoridade qu' o galego téñ el e que é un dos méritos mais notables da novela.

D'O ERMO

por A. NORIEGA VARELA

Noriega Varela é un dos nosos poetas representativos. Co Cabanillas, López Abente e outros modernos, é dos que nos dan nome alén das fronteiras. *D'o Ermo* é un libro inspirado pol-o amor ó chao, pol-o sentimento da Terra. En caqueque todol-os seus fermosos poemas esalta as cousas humildes: o musgo, os toxos, os penedos, os camiños da montaña, e sementes as deixa pra cantal-as cousas mais outas e grandes: Noso Señor, a Virxe, Galizia, a Nai... Iste maridaxe do mais subprime co mais humilde, indica como o Poeta da Montaña téñ a intuición, luminosa metafisicamente, éticamente salvadora, do grandor do pequeno... A gloria e o alor de ser humilde:

**par' alcazar a lua*

nin aiqueira é preciso ser xigante...

A coñecencia d' isto é o pensamento grandioso qu' alumea n-a obra do Noriega, ond' o amore entenrecido do chao é o mais fondo sentimento.

Noriega fai poemíñas breves e sinxelos que parte querendo il, parte levado do xeito do seu estro, están sempre perto da musa popular. A súa poética, con sel-a poética de todos, téñ un ideal propio: Noriega quixera chegar a facer cousas pequeñas, sinxelas, pol-o estilo dos *haikai* xaponeses, os que pol-o demais il non coñece...

NÓ DE SALUCOS E BAGOAS

por N. GARCÍA PEREIRA

Poemas de mocedá, seguramentes. É o lirismo sentimental e saudoso da tradición galega. Dazanove poemas, dos que se poderían quitar algúns—non porqu' estean mal, senón pol-o manido dos asuntos, mais ben—sen qu' o libro demerecese. Hainos ben lindos e sentidos como os titulados *Namental-o neto durme*—da que o millor son as verbas dirixidas ó rapás—e *Non chore minha i-ama*, que son ó tempo as mais inxenuas e sinxelas. Outros feitos con arte, com' as triadas monorrímicas do *Nouturnio d' a invernia* ou as estrofas de pé crebado de *Galiza*. Tocantes á grafía empregada pol-o autore, esteticamente non hai reparo que lle por. Os poemas campan co-ela coma páxinas dos Cancioneiros. Centíficamentes, sería cousa de disculito; prácticamentes, o Sr. García Pereira téñ que ter en conta que non escribe sementes pr' ós doutos, e que o público está afeito á grafía dos escritores do século XIX.

BOLETÍN DE LA COMISIÓN
DE MONUMENTOS DE ORENSE
T. VI-N.º 133-Julio-Agosto 1920

Traí o seguinte sumario: *Varones ilustres de Orense. Siglos XVI y XVII* por M. Martínez Sueiro.—*Inscripciones asturicenses en los «diarios» de Jovellanos* por Marcelo Macías.—*Pedro Díaz de Cadrniga* evocación d'unha das curiosas figuras do noso turbulento século XV, por Benito F. Alonso.—*Documentos del Archivo Catedral de Orense* por M. Castro y M. Martínez Sueiro. Dous intresantes documentos do século XV.

EL DÍA, TERRASSA
2 d' Octubre de 1920

Unha folla titulada *Noucents*, supremento literario qu'acompañia os números de *El Día*, vén a ser unha das máis intresantes revistas catalanas. Colaboran n-ela Tomás Garcés, Josep Carner, J. M. Junoy, J. Salvat-Papasseit, López Picó y outros prestixios da mocidade catalana. N-o número derradeiramente chegado, traí dibuxos de D. Carles, Josep Aragay e E. Cristofor Ricast, e os seguintes poemas: *Entermiment del diumenge* de J. López-Picó.—*Epigrama de la humana vanitat* de Ricard Pemanyer.—*La donzella en el capespre* de Joan Vidal Salvó.—*L'absurde* de J. Salvat Papasseit.—*A una noia de muntanya* de Joan Draper, e *Al sol* tradución de Conrado Govoni por Tomás Garcés.

A NOSA TERRA, A CRUÑA
Año IV - N.º 128 - 25 Sebte. 1920

Esta valiosa revista qu'hastra d'agora foi sola a soste valentemente a bandeira de Galizia en todol-os ordes, tén cada día un meirande intrés. O número derradeiramente chegado traí o seguinte sumario: *Vai sendo hora* por Ramón Villar Ponte, nova iniciativa do incansabel escritor nacionalista, dina de ser acollida por todos... Cand' o comenzo da loita en Cataluña, cand' un patriota catalán recibía unha carta d'outro catalán escrita en castelao, devolvíalla sen abrila: oxe xa non compre por que non se dá o caso... E nós debéramos levar a descortesía o que un galego nos falase en castelão...—*Alma* por Johan Viqueira, notas do pensamento enxebre do ilustre profesor—*Cartas Portucalenses, Galiza, nósá irmá*, por Artur Ben-Rosh, con notas estóricas da comunidade tradicional de Portugal e Galizia.—*Portugal e Galiza* por A. Villar Ponte, en resposta a unha dedicación do gran filósofo portugués Leonardo Coimbra.—*Poemas sinzelos* por Correa Calderón, interesantes notaciós líricas en prosa, de xeito cheo de novidade.—*A Academia Galega e os Nacionalistas en Mondariz*.—*A cantiga de María* (poema) por Manoel Antonio.—*Historia dos movementos nacionalistas. Irlanda II*.—*As novas correntes políticas da Galizia* por Arturo Noguero. —*Outro berro* por Ignacio Rodríguez. —*As predicacions no deserto*, colaboración catalana, do agudo e forte escritor Tomás Garcés.—*¡Sumum!* (poema) por Pío de Nadal.—*Lí-bros e revistas*, sobre: *Cabanillas na Academia galega*, *Un manifesto futurista catalán*, *Néveda*, *Letras galegas en Francia*, *Do Ermo*.

NOS

AGUAS MINERO-MEDICINALES
BICARBONATADO-SÓDICAS
MONDARIZ

CASERO

**XASTRERIA E
CAMISERIA**

♦ José María Rodríguez

Fanse camisas e traxes elegantes, cómodos e duradeiros.

Pereira, 2

Ourense

NUEVO BAZAR ♦ *Ramón Puga & H.^{nos}*

Muebles, Louza, Cristal, Perfumería, Mercería, Útiles de viaxe, Electricidad e pra regalos

Tendas 9 e 11

OURENSE

"GRAN HOTEL ROMA.,

MONTADO CON TODO CONFORT E HIXENE MODERNOS :: COCINA VARIADA E SANA

PENSIÓN COMPRETA DE 10 A 50 PESETAS

SITUADA NO MAIS CÉNTRICO DA CAPITAL

Progreso, 71

OURENSE

Teléfono, 78

AUTOMÓVILES OURENSE - VERÍN

♦ Puga Mangana H.^{nos}

SERVICIO DIARIO E RÁPIDO CON COCHES CÓMODOS DE MARCA ACREDITADA

ADMINISTRACIÓN: PROGRESO, 61. - OURENSE

TELÉFONO 113

"LE NORD., ♦ **SEGUROS CONTRA INCENDIOS**

Subdirector en Ourense Salvador Caneiro CALLE DO INSTITUTO

PRA SE FACER RICO UN HOME DE NEGOCIOS

SERIALLE TAN CONVENIENTE

ANUNCIARSE N-O BOLETÍN "NÓS.,

COMA TER BOA SORTE

TARIFA D' ANUNCIO

	Ordinario	Especial
Unha plana	60 ptas.	120 ptas.
1/2 plana	30 »	60 »
1/4 plana	15 »	30 »
1/8 plana	7'50 »	

Na cuberta exterior e follas intercaladas ant' as do texto:

Unha plana	100 »	200 »
1/2 plana	50 »	100 »
1/4 plana	25 »	50 »
1/8 plana	12'50 »	

Os preçios son por inserción. Nos abonos por mais de seis inserciós faise un desconto, no anuncio ordinario de 10 por 100 e nos exclusivos de 15 por 100.

A CARÓN DO LUME

POR

XAVIER PRADO (LAMEIRO)

PRECIO: 2 PESETAS

LEA V.

“Teoría d’o Nacionalismo Galego,,

POR VICENTE RISCO

Que lle dará luces pr’ enxergal-os problemas da nosa Terra

PRECIO: CINCO REAS

“A NOSA TERRA,,

BOLETIN DECENAL

Idearium das IRMANDADES DA FALA en Galicia e nas colonias galegas d’ América e Portugal

PRECIOS DE SUSCRICIÓN

Na Cruña ó mes.	40 céntimos
Coste d’ un número	15 >
Fora, trimestre.	1’50 pesetas
América, id.	2’00 >

REDACCIÓN Y-ADMINISTRACIÓN: PLAZA DE MARÍA PITA, 17, BAIXO. — A CRUÑA

“D’O ERMO,,

(POESIAS)

POR ANTON NORIEGA VARELA

Coste: 10 reás

— CRENS —
IMP. DE LA REGIÓN